

Literatuur: tijdschriften

Autenboer, E. van. *Organisaties en stedelijke cultuurvormen 15de en 16de eeuw.* – *Varia Historica Brabantica* 6-7 (1978) p. 147-172.

De auteur stelt dat het feestvieren in het hertogdom Brabant in de vijftiende en zestiende eeuw een zaak was van de hele gemeenschap, m.n. van de stedelijke burgerij, waaraan door het individualisme tijdens de renaissance en het humanisme met de beeldenstorm in 1566 een eind kwam. Op basis van de literatuur geeft hij een overzicht van de verschillende feesten, verdeeld in kalenderfeesten en incidentele feestelijkheden (tournooien, schuttersfeesten en rederijkersfeesten) – met een afzonderlijke paragraaf over het optreden van de zotten bij verschillende gelegenheden – en laat daarbij zien hoe ze georganiseerd en gefinancierd werden door de stedelijke overheid, de gilden en aanzienlijke burgers. Aan de feesten van na 1566 neemt niet meer de gehele gemeenschap deel.

Bausinger, Hermann. *Anmerkungen zur Frühgeschichte des Schlagers.* – *Zs. f. Volksk.* 71 nr. 1 (1975) p. 79-84.

Tot nog toe gold 1881 als geboortjaar van de term Schlager (*Wiener Nationalzeitung*). Bausinger attendeert nu op een toneelstuk van Friedrich Kaiser, gedrukt in 1869 en thuishorend in de traditie van het Weense volkstheater. Een zanger-citherspeler gebruikt het woord daarin in de betekenis van *pointe* van een lied, datgene wat het publiek ertoe brengt de slotregel(s) mee te zingen. Het stuk speelt zich af in de wereld van het volkstheater zelf en bevat gegevens over de eigenschappen die een lied tot een 'meezinger' maken, over het massale karakter van deze vorm van amusement en de wijze waarop het publiek aangelokt wordt. Het feit dat de muzikale onderdelen in dit genre vertolkt worden door personages in folkloristische uitdossing ('Tiroler' citherspeler, 'Spaanse' danseres) en dat er sprake is van een controverse tussen landelijk en stedelijk cultuurpatroon, brengt Bausinger tot de hypothese dat er door de opkomst van proletariaat en kleine bourgeoisie behoefte ontstond aan een nieuw soort liederen. Aanvankelijk werd daarin voorzien door imiteren en parodiëren van het volkslied; onder invloed van de steeds machtiger wordende amusementsindustrie ontwikkelde zich hieruit de Schlager zoals wij die nu kennen.

Behrens, Werner, Klaus F. Geiger, Ernst Heinrich Rehermann [u.a.]. *Planskizzen zu einer Sozialgeschichte des Lesens.* – *Zs. f. Volksk.* 72 nr. 1 (1976) p. 1-28.

Bij een onderzoek naar leesgedrag moet men letten op de lezer, zijn opleiding, zijn werk- en levensomstandigheden, leeftijd, vrijetijdsbesteding en cultureel gedrag, het product dat hij leest, de factoren die de verspreiding en verwerking van het product beïnvloeden hebben. De schrijvers zijn van mening dat het onderzoek, wil het maatschappelijk nut hebben, inzicht moet geven in het ontstaan van de huidige situatie en daarom zijn uitgangspunt in het verleden moet zoeken. Voor hun project kiezen ze daarvoor het

jaar 1830. In de rest van het artikel geven ze aan hoe ze hun onderzoek in hoofdlijnen willen uitvoeren en welke de theoretische uitgangspunten daarbij zijn. In het eerste deel van het onderzoek wil men nagaan welke politiek er achter de censuur en de distributie van lectuur door particulieren en openbare bibliotheken in Nedersachsen sinds 1830 heeft gezeten en zit. Het tweede deel moet een inzicht geven in de achtergronden en de leesgewoonten van verschillende soorten scholieren tussen vijftien en achttien jaar. Het doel van het onderzoek is door praktische voorstellen de voorwaarden voor de ontwikkeling van de staatsburger tot een bewust levend mens te verbeteren. –J.J.S.

Bell, Jonathan. *Relations of mutual help between Ulster farmers.* – Ulster Folklife 24 (1978) p. 48–58; 1 krt.

Een onderzoek naar onderlinge hulp bij boeren in Ulster, in het verleden, op grond van 77 vragenlijsten ingevuld door correspondenten van het Ulster Folk and Transport Museum en van vier geluidsbanden met aanvullende gesprekken. De beperkingen van de vragenlijsten worden aangegeven. Ingegaan wordt op de personen die elkaar helpen (verwanten of burenen, grote en kleine boeren), de benamingen van de onderlinge hulp, de inhoud van de hulp (het uitwisselen van werktuigen, dieren of arbeid; dit laatste al dan niet tegen betaling) en de vraag hoe in de ruil een evenwicht bereikt wordt.

Bell, Jonathan. *Straw harness collars in Ireland.* – Ulster Folklife 24 (1978) p. 23–30; 7 ill.

Halsbogen (een onderdeel van het paardetuig), gemaakt van gevlochten stro, raken in de eerste helft van de negentiende eeuw in Ierland in onbruik, maar zijn pas onlangs geheel verdwenen. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen een grof en een decoratief type; de wijze van hun fabricage wordt beschreven. Het gebruik van ongevlochten stro komt zelden voor. Bij gebrek aan gegevens kunnen over de verhouding tot de leren halsboog alleen veronderstellingen gedaan worden.

Belmont, Nicole. *La fonction symbolique du cortège dans les rituels populaires du mariage.* – Annales 33 nr. 3 (1978) p. 650–655.

Als belangrijkste element van de niet-kerkelijke huwelijkssluiting ziet de auteur de stoet die van het huis van het meisje via de kerk naar het huis van de echtgenoot trekt. Beschrijvingen uit de eerste helft van de 19e eeuw laten zien dat deze optochten gepaard gingen met veel lawaai. Dit moet niet gezien worden als het verjagen van boze geesten maar als een bekendmaking van het huwelijk aan de gemeenschap, waardoor het zijn legitimiteit ontvangt. De stoet als zodanig heeft dezelfde functie.

Bennink-Klumper, N. *Onze jeugdherinneringen uit Zelhem.* – Jb. Achterhoek en Liemers 1 (1978) p. 71–78; 3 ill.

Fragmentarische jeugdherinneringen aan Zelhem eind negentiende eeuw, o.a. aan spel, voeding, kalenderfeesten (Palmpasen, Pasen, St. Nicolaas, Kerstmis, nieuwjaar), kleding, school.

Bernard, Yvonne et Michel Jambu. *Espace habité et modèles culturels.* – Ethnologie française 8 nr. 1 (1978) p. 7–20; 4 ill., 2 tab.

Onderzoek naar de verschillen in woninginrichting van diverse sociale groepen.

Blehr, Otto. *A hypothesis concerning the relationship between 'verifiable' and 'unverifiable' folk-belief stories in the context of storytelling.* – Journal of American Folklore 91 nr. 360 (1978) p. 704–708; 2 tab.

Op grond van een driemaal herhaald bezoek aan een bejaarde verteller in Noorwegen stelt de auteur dat oncontroleerbare verhalen (bv. over het leven van bovennatuurlijke wezens) pas verteld worden indien de verteller overtuigd is van de welwillendheid van de toehoorder. Daaraan voegt hij de opmerking toe dat dergelijke verhalen als kader functioneren voor de eenvoudige verhalen over eigen ervaringen (bv. het zien van feeën, geesten e.d.).

Boekema-Sciarone, C., en T. Loonen. *De vrouw in het werk van Cats. Erasmiaanse inspiratie. De zeventiende-eeuwse discussie.* – Bull. v. d. werkgroep historie en archeologie v. h. Kon. Zeeuwsch Gen. d. Wet. 28 (1978) p. 26–43.

Uit het werk van Cats worden zijn ideeën over het huwelijk, de verhouding tussen man en vrouw, de positie van de vrouw e.d. gedestilleerd. Hoewel deze volgens de huidige, twintigste-eeuwse normen conservatief zijn (het huwelijk is de grondslag van het hele mensenleven, het moederschap is de natuurlijke bestemming van elke vrouw), waren ze dit niet in de zeventiende eeuw; zo zijn er enkele overeenkomsten met de ideeën van Erasmus, en blijkt Cats – na vergelijking met andere zeventiende-eeuwse schrijvers zoals Van Beverwijck en Krul – met zijn ideeën een middenpositie in te nemen: de vrouw is weliswaar niet volledig gelijkwaardig aan de man, maar ze is ook geen tweederangs mens.

Bradunas, Elena. zie: *Land of the millrats.*

Braekman, W.L. *Onbekende Middelnederlandse maanvoorzeggingen uit Brugge.* – Versl. en meded. v. d. Kon. Ac. voor Ned. taal- en letterk. nr. 2 (1977) p. 153–189; 1 ill., 1 tab.

Achtergronden, beschrijving, tekst en verklaring van een tot voor kort onbekend Brugs prozalunarium, een astrologische kalender, waarin voorspellingen worden gegeven voor elk van de dertig dagen van de maan-maand.

Breuker, Ph. H. *Fryske almenakken foar 1850.* – De vrije Fries 58 (1978) p. 35–55; 2 afb.

Uitgevers, makers, kopers en verkopers van Friese almanakken van voor 1850. Bezwaren ertegen van de zijde van kerk en senaat. Over de inhoud en over het Fries in die almanakken.

Bücker, Ursula. *Vorarbeiten zu einer Ideologiekritik der 'Trivialliteratur'.* – Zs. f. Volksk. 71 nr. 1 (1975) p. 28–47.

Aan de triviaalliteratuur ligt een ideologie ten grondslag die het behoud van de bestaande toestand propageert. Bücker analyseert het verschijnsel ideologie en laat zien dat de kenmerken ervan ook in de triviale literatuur aanwezig zijn.

Burguière, André. *Le rituel du mariage en France: pratiques ecclésiastiques et pratiques populaires (XVIIe-XVIIIe siècle).* – Annales 33 nr. 3 (1978) p. 637–649.

Kerkelijke bronnen zoals liturgieboeken en richtlijnen van bisschoppen tonen de

veranderingen in de houding van de Franse geestelijkheid tegenover het niet-kerkelijk huwelijk. Aan het einde van de middeleeuwen volgde het kerkelijk ritueel de volksgebruiken en lokale juridische vormen, m.n. die in verband met het erfrecht, zodat er vrij grote regionale verschillen waren. Het ontstaan in de 16e eeuw van het kerkelijk ritueel rond de verloving sluit hierbij aan. Maar hierdoor verliest het kerkelijk huwelijk aan gewicht en krijgt het niet-kerkelijk ritueel, zoals juridische bronnen aantonen, een zwaarder accent. Aan het einde van de zeventiende eeuw krijgt de reactie van de contra-reformatorische krachten in de kerk hierop vaste vorm: de huwelijksluiting komt zoveel mogelijk onder kerkelijk gezag, lokale verschillen worden verboden en de verloving wordt een formaliteit, zo dicht mogelijk bij de huwelijksdatum. Bovendien worden allerlei uitingen van uitbundigheid en bijgeloof (bv. de zegening van het huwelijksbed) verboden of in geestelijke zin geïnterpreteerd. Wat er aan niet-kerkelijke gebruiken rond de huwelijksluiting overblijft, heeft geen magisch-sacrale of juridische betekenis meer, maar uitsluitend nog een sociale.

Čistov, Kirill V. *Aktuelle Probleme der sowjetischen Folkloristik.* – Jb. f. Volksk. und Kulturgesch. 20 (N.F. 5) (1977) p. 67–83.

Problemen vooral op het gebied van de volksletterkunde waarmee Russische volkskundigen gekonfronteerd worden.

Cooley, Gilbert E. zie: *Land of the millrats.*

David, Johan. *Het werk van Pieter Paul Rubens en de kritiek van het beeldmateriaal.* – Ons Heem 32 nr. 2 (1978) p. 37–43; 5 ill.

David wijst aan de hand van voorbeelden uit het werk van Rubens op de beperkingen die het gebruik van beeldmateriaal met zich meebrengt. Het is noodzakelijk dat elke afbeelding kritisch bekeken wordt op de mate van betrouwbaarheid. David meent dat de gebruiker hiervoor grondige kennis van het onderwerp en van de werkwijze van de kunstenaar moet bezitten. Daarnaast is vergelijking met andere afbeeldingen gewenst.

Dettmer, Hermann, und Elke Hilscher. *Konzeption, Realisation und Rezeption einer Bilderbogen-Ausstellung des Westfälischen Landesmuseums.* – Rhein.-Westf. Zs. f. Volksk. 23 nr. 1–4 (1977) p. 142–159; 3 tab.

In dit artikel gaan Dettmer en Hilscher dieper in op de tentoonstelling 'Bilderwelt der kleinen Leute. Bilderbogen des 18. und 19. Jahrhunderts' die van 21.6 tot 3.10.1976 in het Westfälisches Landesmuseum te Münster is gehouden. Na een kort overzicht van de prentenkollektie van het Westfälisches Landesmuseum volgt een bespreking van de expositie zelf, waarbij de prenten waren tentoongesteld naar hun functie (religieuze, amuserende, moraliserende, actuele prenten en prenten voor concreet gebruik) en niet zoals gebruikelijk naar motieven, uitgeverijen, druktechnieken of historische ontwikkelingen. Een groot deel van het artikel is gewijd aan de resultaten van een schriftelijke enquête onder de bezoekers.

Devisch, R. *Carnaval als algemeen menselijk verschijnsel. Een semantisch-antropologische benadering.* – Volkskunde 79 nr. 1 (1978) p. 4–17.

Devisch zet zich af tegen de oude verklaring van het carnaval (als overblijfsel van een rite uit een ver verleden), maar vooral tegen de sociologische verklaring van het carnaval

als uitlaatklep. Hij verdedigt de semantisch-antropologische benadering. Deze komt er op neer dat het carnaval gezien wordt als een rite waarin de in de maatschappij geldende waarden worden omgekeerd. Hij meent dat men door het carnaval zo te zien inzicht kan krijgen in de structuur van de maatschappij en de knelpunten daarin. Zijn artikel is geschreven in een hol, bombastisch jargon dat het moeilijk toegankelijk maakt. – J.J.V.

Döffinger, Gertrud. *Der Gogenwitz: Dichtung und Wahrheit.* – Tübinger Korrespondenzblatt nr. 18 (1978) p. 4-9.

In Tübingen vertelt men een soort anecdote waarin de Gog, een zich dom voordoen persoon uit een lage sociale klasse, zijn kritiek uit op iets, soms tegen iemand van een hogere sociale klasse. In dit artikel wordt aangegeven waarop kritiek geleverd wordt en op welke wijze in de eerste uitgave van 1916, de achtste uit de jaren dertig en de laatste van 1975. Hieruit blijkt dat de Gog zich vrijer gedraagt, minder grof en minder beledigend, minder kritisch is en dat hij in de laatste uitgave minder vaak optreedt met mensen uit de hogere sociale groepen.

Dorson, Richard M. zie: *Land of the millrats.*

Douma, H. *De gilden van St. Barbara en St. Catharina te Grave.-Merlet 14 nr. 2-3 (1978) p. 62-75.*

Op grond van archiefstukken wordt de geschiedenis van de beide gilden uitvoerig behandeld.

Duflos-Priot, Marie-Thérèse. *Au mur d'un bistrot: analyse d'un corpus de cartes postales.* – Ethnologie française 8 nr. 1 (1978) p. 71-82; 2 ill., 15 tab.

Aan de hand van een verzameling prentbriefkaarten die in de loop van 1973 en 1974 door een Parijs café zijn ontvangen heeft Duflos-Priot een onderzoek gedaan naar de betekenis van het sturen en het ophangen van prentbriefkaarten. Het onderzoek omvatte de teksten, de afbeelding, gegevens over de verzenders (o.a. geslacht, leeftijd, beroep), de rol van de kaart in de sociale relaties.

Eggimann, Siegfried, Oskar Giger, Ching-Wen Lin u.A. *Notizen zum neuen Alpstein-Betruf.* – Schweiz. Volksk. 68 nr. 3 (1978) p. 41-44; 1 foto.

In 1948 werd in de regio Alpstein (kanton Appenzell) een gebedsroep ingevoerd die nu, na dertig jaar, door een groot aantal boeren op gezette tijden in de zomer vanaf de bergweiden wordt geroepen m.b.v. een speciaal daartoe vervaardigde houten trechter. De invoering vond plaats naar voorbeelden van elders en op grond van vage aanwijzingen dat zo'n gebruik ooit ter plaatse zou hebben bestaan. Het initiatief werd voorafgegaan en begeleid door een brede discussie in de plaatselijke en regionale pers, waaraan vooral door R.K. geestelijken werd deelgenomen – enkele van hen vervaardigden ook de dialecttekst en de in oude stijl gehouden melodie van de gebedsroep. Hoewel langs kunstmatige weg tot stand gekomen, heeft het gebruik voor de betrokken boeren allens het karakter van een 'beinahe existentielle Notwendigkeit' gekregen. Op dit punt gekomen, haken de auteurs helaas af. Ook op de betekenis van het toerisme wordt slechts terloops ingegaan.

Endhoven, J.G. *Bedevaart als straf. Door het Leidse Gerecht opgelegde bedevaarten van 1370-1500.* – Jb. voor gesch. en oudheidk. van Leiden en omstreken 70 (1978) p. 32-68; 6 ill., 2 krt.

Tussen 1370 en 1500 werden in Leiden door de wereldlijke overheid honderden bedevaarten als straf opgelegd; de meeste staan opgetekend in de zoen- en correctieboeken. Na opmerkingen over de rechtspraak in Leiden, het ontstaan, en de functies van de strafbedevaart (o.a. de verwijdering van lastige personen en het voorkomen van bloedwraak), gaat de auteur, vooral aan de hand van de literatuur, uitvoerig in op de factoren die de keuze van een bedevaartsoord hebben beïnvloed: de aard van het misdrijf, de afstand tot de plaats, de aantrekkingskracht van wonderen, relieken en te verkrijgen aflaten, geestelijke stromingen (verering van Maria of het H. Kruis, H. Bloed e.d.), de politieke en economische situatie, en de activiteiten van bepaalde adellijke personen, geestelijken en kloosterorden. Ook de controle op de uitvoering van de bedevaart, en de mogelijkheden om aan de straf te ontkomen, zoals door afkoop, worden besproken. Door veranderingen in het geestelijk klimaat en in de economische omstandigheden raakten de strafbedevaarten in onbruik. In de zestiende eeuw werden ze alleen nog incidenteel opgelegd.

Engelen, Piet van. *St. Machutus en verering in Vught.* – Fuchte 1 nr. 2 (1975) [p. 3-8].

Het artikel is voor een groot deel de weergave van een in 1614 door de bisschop van Den Bosch ingesteld onderzoek naar de verering van St. Machutus in Vught. Het document bevindt zich in het Bisschoppelijk Archief te Den Bosch.

Faber, Michael. *Zur Wohnsituation auf einem Dauercampingplatz.* – Rhein. Jb. f. Volksk. 22 nr. 1 (1977), p. 81-102.

In Duitsland nam het kamperen met kampeerwagens in de jaren zestig een grote vlucht, aanvankelijk onder de mensen die een gewone vakantie niet konden betalen, nu onder alle groepen van de bevolking. Er moet onderscheid gemaakt worden tussen mensen met een sta-caravan en die met een vakantie-caravan. Na een schematisch overzicht van deze beide manieren van gebruik van een caravan wordt een kampeerterrein bekeken waar voornamelijk sta-caravans staan en worden de bewoners ervan geïnterviewd. Daarbij wordt speciaal gelet op sociale verschillen, de afstand tot het eigen huis, de wijze van vrijetijdbesteding, de redenen die men heeft om een groot deel van de vrije tijd hier door te brengen, de werkelijke verandering ten opzichte van het leven thuis. De verandering blijkt gering en in bepaalde opzichten zelfs negatief te zijn. De vrouw wordt zwaarder belast, de man en de kinderen hebben wel vrij, maar de nieuwe omgeving biedt hun weinig mogelijkheden om zich te ontplooiën.

Fenton, Alexander. *On the mapping of carts and wagons in Europe.* – Ethnologia Europaea 9 nr. 1 (1976) p. 1-13; 2 krt.

Fenton laat aan de hand van een aantal regionale studies zien welke problemen zich voordoen bij het in kaart brengen van landbouwvoertuigen. Volgens Fenton zullen de kaarten voor de Europese Atlas aan duidelijkheid winnen als in eerste instantie alleen de algemene kenmerken in beeld worden gebracht, zoals aantal en plaats van de wielen, al of niet aanwezigheid van hoofd- of zijbomen, de vorm van de wagen.

Frijhoff, Willem *De paniek van juni 1734*. – Archief voor de gesch. v. d. kath. kerk in Nederland 19 nr. 2 (1977) p. 170-233; 1 krt.

Een nieuw onderzoek, op basis van documenten in Nederland en Rome, gedrukte bronnen en de literatuur, naar de gebeurtenissen van juni 1734, toen er geruchten gingen dat de katholieken op St. Jansdag (24 juni), die dat jaar samenviel met Sakramentsdag, de macht in Nederland zouden overnemen. De studie is verdeeld in vier paragrafen, waarin achtereenvolgens de geografische spreiding van de reacties op deze geruchten, de algemene omstandigheden, de geruchten zelf en de mogelijke verklaringen van het verschijnsel aan de orde komen. Paniekverschijnselen, d.w.z. opstootjes of voorzorgsmaatregelen van de overheid, kwamen alleen voor in Zeeland, Holland, Friesland en Staats-Brabant, gebieden waar katholieken minstens 10% van de bevolking uitmaakten en bovendien als groep door de gereformeerde gemeenschap als een bedreiging ervaren werden. Gebeurtenissen in voorafgaande jaren en de vervolging van protestanten in het buitenland droegen bij tot de vrees voor katholieke expansie. Tot de sfeer van onrust hebben mogelijk ook bijgedragen de angst voor een greep naar de macht door prins Willem IV, de vele oorlogen in het buitenland, de spanningen onder de katholieken zelf en het verschijnen van de eerste vrijmetselaarsloges in 1734. In par. 3 gaat de auteur uitvoerig in op de oorsprong van de geruchten die de ronde deden. Het merendeel van de bronnen ziet die in een kwatrijn waarin een groot onheil voorspeld wordt wanneer Sakramentsdag op St. Jansdag viel. Verschillende in hoofdzaak oudere profetieën stonden ten dienste om de aard van dit onheil te bepalen: de voorspelling dat de katholieken zich meester zouden maken van de kerken en de regering, en dat zij een bloedbad onder de protestanten zouden aanrichten. Het onderzoek naar de herkomst van deze voorspellingen toont aan dat ze ten dele al vanouds behoorden tot de katholieke subcultuur. Tijdgenoten zagen in de gebeurtenissen vooral een uiting van de lichtgelovigheid van de volksmassa – te onderscheiden van de redelijkheid van de maatschappelijke bovenlaag – of een manipulatie van de menigte door allerlei belangengroepen zoals de prins, de jezuiten, de jansenisten; slechts één enkeling legde een verband met de onder het volk levende verwachtingen. Toch hadden deze tijdgenoten niet geheel ongelijk. Uit de gebeurtenissen komt wel degelijk ook een tegenstelling tussen het 'volk' en de 'heren' naar voren, die zelfs de religieuze tegenstelling kon overbruggen wanneer het groepsbelang dat vereiste. Wel hadden zij te weinig aandacht voor het feit dat de paniek niet zozeer een incidentele rel was als wel een uiting van verzet van het katholieke volksdeel tegen de onderdrukking door de staat en de berusting daarin door de geestelijkheid.

Gailey, Alan. *Mummers' and christmas rhymers' plays in Ireland: the problem of distribution*. – Ulster Folklife 24 (1978) p. 59-68; 1 krt.

Een kaart met toelichting van de verspreiding in Ierland van het volkstoneel in de kersttijd tijdens de eerste drie decennia van deze eeuw, op grond van archiefonderzoek en een vragenlijst in 1966 aan de medewerkers van het Ulster Folk and Transport Museum. Het artikel opent met enkele algemene opmerkingen over de aard en de oorsprong van dit toneel en eindigt met enkele aanzetten tot een verklaring van de gevonden verspreiding.

Gailey, Alan and Caoimhin Ó Danachair, *Ethnological mapping in Ireland*. With a linguistic contribution by G.B. Adams. – Ethnologia Europaea 9 nr. 1 (1976) p. 14-34; 16 krt., 3 tab.

Gailey en Ó Danachair noemen als bezwaren van de volkskundige kaarten die tot nu toe in Ierland (inkl. Noord-Ierland) tot stand zijn gekomen: het gebrek aan uniformiteit (er is geen grondkaart) en het gebruik van verschillende soorten gegevens voor die kaarten (zoals gegevens uit schriftelijke enquêtes, historische bronnen, veldonderzoek); hierdoor wordt het moeilijk de kaarten met elkaar te vergelijken. Zij verwerven de toepassing van de vlakkenmethode op kaarten in het algemeen, en behandelen vervolgens de voordelen en de problemen van de symbolenkaart. Tot slot stellen ze dat de Ierse etnologie twee taken te vervullen heeft, n.l. binnen de Ierse cultuur als aanvulling op historische gegevens, en in Europees verband, waarbij ze Ierland – o.a. vanwege zijn perifere ligging – beschouwen als een gebied waar resten van tradities die elders in Europa zijn verdwenen, in stand zijn gebleven.

George, Philip Brandt. zie: *Land of the millrats.*

George, Victoria, and Alan Dundes. *The gomer. A figure of American hospital folk speech.* – Journal of American folklore 91 nr. 359 (1978) p. 568–581.

De gomer is een patiënt voor wie het leven in het ziekenhuis aantrekkelijker is dan dat erbuiten. Als hij echt ziek is, helpt hij niet mee aan zijn genezing, vaak echter is hij een simulant. Voor de medische stand is hij een verschrikking. Deze spanning arts-patiënt ontlaadt zich in een aantal stereotype, vaak crue grappen van de kant van de medische staf over de gomer. De auteurs hebben deze ziekenhuisgrappen geïnventariseerd door middel van vragenlijsten die zij aan acht ziekenhuizen in vijf grote steden in de VS toestuurd.

Gerits, J. *Zonderlinge drinkgewoonten uit vroegere tijden.* – Ons Heem 32 nr. 2 (1978) p. 56–60; 5 ill.

Vorm en gebruik van de molenbeker en Hansje-in-de-kelder.

Glutz, S. *Le carnaval vu par un folkloriste.* – Volkskunde 79 nr. 1 (1978) p. 30–43.

Glutz besteedt aandacht aan drie elementen uit de traditionele, niet door de commercie beïnvloede carnavalsviering in Europa: de functie van het masker en de vermomming, het moment van feestvieren en het feest zelf. Opmerkelijk is volgens hem, dat de organisatie van het carnaval nog altijd een sterk sociaal-bindend karakter heeft, min of meer los van de eigenlijke viering. Hij spitst zijn verhaal toe op het carnaval in Binche.

Götz, Robert. *Ich wollte Volkslieder schreiben.* Gespräche mit Ernst Klusen. Köln 1975, Musikverlage Hans Gerig. 126 p., afb., muz. (Musikalische Volkskunde. Materialien und Analysen. Schriftenreihe des Instituts für musikalische Volkskunde an der pädagogischen Hochschule Rheinland. Abt. Neuss 6).

Van huis uit vertrouwd met muziek schreef Robert Götz al jong zijn eerste liederen voor een door hem zelf opgerichte Wandervogelgruppe. Na zijn conservatoriumstudie wees hij een aanstelling als operazanger af. Hij bleef zich bezighouden met de jeugd en componeerde voor hen liederen die aansloten bij de gangbare Duitse volksliederen. Deze toewijding heeft hij zijn hele leven gehouden.

De op de band opgenomen gesprekken die Klusen met Robert Götz gevoerd heeft op een aantal achtereenvolgende dagen in februari 1973 zijn hier woordelijk in druk weergegeven. Hierdoor maakt de lezer zelf kennis met 'de bron' en kan hij zich een beeld

vormen van de persoon van Götz en het ontstaan van diens werk.

Klusen is in de gesprekken nagegaan hoe de liederen van Götz zo'n groot publiek hebben kunnen bereiken dat hij de meest gezongen componist van deze eeuw is, al weten degenen die zijn liederen zingen vaak niet dat hij de maker is.

In het nawoord vat Klusen de uitkomsten van de gesprekken samen. Daarop volgen nog een register op de liederen, liedboeken en overige publikaties door en over Götz en een discografie.

Ik begrijp, dat de eisen die aan een geschreven tekst gesteld mogen worden hier niet van toepassing zijn. Toch wil ik wijzen op een nadeel van deze werkwijze: er is een verhaal ontstaan waarin veel van het gezegde, soms meerdere malen, wordt herhaald en veel in eerste instantie blijft steken in het anekdotische. Götz is ongetwijfeld een onderhoudend verteller, maar pas na stug doorvragen van Klusen komen wat duidelijker standpunten naar voren. Dit vraagt wel een lange adem van de lezer. – F.B.

Gonos, George, Virginia Mulkern en Nicholas Poushinsky. *Anonymous expression. A structural view of graffiti.* – *Journal of American Folklore* 89 nr. 351 (1976) p. 40–48.

Graffiti – anonieme opschriften op muren – weerspiegelen niet de heersende opvattingen in een gemeenschap, maar veeleer meningen die daarvan afwijken. Immers, in een groep waar overeenstemming bestaat over een bepaalde norm is het niet nodig deze anoniem te uiten. De analyse van graffiti verzameld in toiletten in verschillende milieus in het N.O. van de Verenigde Staten bevestigt deze hypothese.

Gorp, Herman van. Het volkslied. – *Brabants Heem* 30 nr. 2 (1978) p. 42–60, muz.

Tekst van de lezing over volks-, markt- en moordliederen, gehouden op de Kaderdag 1978 van de Stichting Brabants Heem. Eerst wordt op de vraag ingegaan wat een lied tot volkslied maakt, waarbij vooral aandacht aan de functionaliteit wordt besteed. Van marktlied en marktzanger laat de schrijver zien welke rol zij in hun tijd vervulden. Vervolgens gaat hij in op een belangrijk onderdeel van het repertoire nl. de moordliederen. In een analyse van een aantal afzonderlijke liederen probeert hij tot een nadere indeling van dit genre te komen. Twee van de drie ten gehore gebrachte liederen zijn aan de tekst toegevoegd.

Grambo, Ronald. *Structuralism and the law of immanence. Some critical observations.* – *Fabula* 19 nr. 1–2 (1978) p. 32–39.

Grambo keert zich tegen een eenzijdige structuralistische benadering in de volksletterkunde, omdat deze benadering alleen de belangrijkste elementen van een verhaal wenst te interpreteren op basis van de functie ervan in het verhaal (de wet van de immanentie), en een historische analyse van de religieuze en sociaal-economische achtergronden afwijst.

Grober-Glück, Gerda. *Der Erste Kirchgang der Wöchnerin um 1930. Ein 'Kirchenbrauch' in Verbreitung und Wandel. Nach den Sammlungen des Atlas der deutschen Volkskunde.* – *Rhein.-westf. Zs. f. Volksk.* 23 nr. 1–4 (1977) p. 22–86; 15 krt.

Op grond van de antwoorden op een in 1933 voor de ADV gestelde vraag naar de eerste kerkgang van de kraamvrouw omstreeks 1930 geeft de schrijfster een overzicht van de verspreiding en verandering van gebruiken en volksgeloof. In het tweede deel van het artikel wordt de verhouding tussen kerkelijke voorschriften en traditionele gebruiken belicht.

Haan, Tjaard W.R. de. *Sage en plaatsnamen*. [In:] *Fryske nammen 1*. Ljouwert 1978, Fryske Akademy (Fryske Akademy 526) p. 45-49. ISBN 90-6176-526-1.

De Haan laat met een paar voorbeelden (Staveren, Vrouwkeszand, Ellertsveld en Brammershoop, Rixt van het Oerd) zien dat volksetymologieën soms naamkundigen bij hun pogingen een naam te verklaren misleid hebben. Dat neemt volgens hem niet weg dat ze op zichzelf voor de volkskundige heel interessant zijn als voorbeeld van volksfantasie.

Haarberg, Rudolf. *Alltagskleidung in Niedenstein und Umgebung während des 18. Jahrhunderts*. – Hess. Bl. f. Volks- und Kulturforschung 6 (1978) p. 61-73.

Een beeld van de kleding in de achttiende eeuw in het stadje Niedenstein aan de hand van 52 gerechtelijke inventarissen, waarin een kwart van de opgaven betrekking heeft op kleding. Beschreven worden de dracht van mannen en vrouwen door de week en bij feesten, huwelijk en begrafenissen, en de afzonderlijke kledingstukken, soms met opgave van de kleur, de stof, de versiering of de waarde. De mannenkleding blijkt beïnvloed te zijn door de uniformen van de soldaten die dikwijls en voor geruime tijd in het stadje ingekwartierd werden, terwijl de vrouwenkleding traditioneel is.

Häusser, Elsa. *Leseverhalten und Lesemotivationen von Berufsschülern*. – Zs. f. Volksk. 72 nr. 1 (1976) p. 29-44.

In 1971 werd door studenten van de universiteit van Tübingen een vragenlijst voorgelegd aan honderdvijf HBO-leerlingen met verschillende vooropleidingen (HAVO, MAVO, gymnasium) waarin gevraagd werd naar hun oordeel over een paar tekstjes: drie uit triviale romans en twee uit sociaal-critische romans, naar hun vrijetijdsbesteding, naar de boeken waaraan ze de voorkeur geven en naar wat ze erin zoeken. Uit de enquête bleek dat de leerlingen bij het lezen van de tekstjes geen behoefte hadden aan identificatie, geen vlucht uit hun dagelijks leven zochten: er werd gelezen om de spanning en de eenvoudige stijl. Men had weinig belangstelling voor sociaal-critische romans. Het doel van de vragenlijst was niet om inzicht te krijgen in nieuwe afzetmogelijkheden of om de staf te breken over de culturele achterstand van de arbeidersjeugd. Men zou aan de hand van de uitkomsten bij leerlingen een kritisch bewustzijn kunnen ontwikkelen ten aanzien van hun positie en die van de volwassen arbeiders, en het vermogen tot herkennen van onderdrukingsmechanismen.

Halpert, Herbert. *The tree from a riding whip: American versions of a tree-origin legend*. – Norveg 21 (1978) p. 87-107.

Een verzameling van 16 volksverhalen uit de Verenigde Staten, spelend in de achttiende en negentiende eeuw, over het groeien van een boom uit een twijg, in de meeste gevallen gehanteerd als rijzweep, die na gebruik geplant werd of anderszins in de grond terecht kwam. De auteur geeft een commentaar op elk verhaal afzonderlijk en op de verzameling als geheel, en geeft daarbij ook de opmerkingen van de bioloog William E. Werner over de waarschijnlijkheid van deze verhalen. Aan het begin en het slot van het artikel vermeldt hij enkele soortgelijke verhalen buiten de Verenigde Staten, vooral uit India.

Hasse, John. zie: *Land of the millrats*.

Haver, J. van. *Situering van carnaval in het volksleven.* – *Volkskunde* 79 nr. 1 (1978) p. 44–53.

In kort bestek gaat de auteur de wijze van carnavalvieren in de vorige eeuw en na de Tweede Wereldoorlog na. Hij stipt enkele verschillen aan die voor onderzoek in aanmerking komen.

Herrguth, Jürgen, Max Matter, Friedrich Münch, [u.a.]. *Bauen und Wohnen in einer Bauarbeitergemeinde.* – *Rhein. Jb. f. Volksk.* 22 nr. 1 (1977) p. 49–80.

Verslag van een onderzoek door studenten van de universiteit van Bonn naar het woonhuis en het wonen in Langenfeld, een dorp van 226 huizen (826 inwoners). Na een beknopte schets van de ontwikkeling van het woonhuis in drie fasen (in het eerste kwart van deze eeuw, in de jaren vijftig en in de jaren zestig en zeventig) wordt uitvoeriger stilgestaan bij de wijze van bouwen (plan, uitwerking, keuze van materialen in de huidige (laatste) fase), de invloeden die daarop werken en de opmerkelijke tegenstelling tussen de indeling van het huis en de wijze waarop het gebruikt wordt. Wat het laatste betreft is de conclusie dat ondanks de modernisering die direct van elders (villawijken) zijn overgenomen (grote woonkamer, kinderkamer, huisbar, partykelder, kaartkamer etc.) de wijze van bewonen nog altijd zeer traditioneel is. Daarin is vooralsnog weinig verandering te verwachten omdat de bewoners een andere wijze van bewonen niet uit eigen aanschouwing kennen en omdat de contacten met anderen nog altijd grotendeels buitenshuis (in het dorpscafé) plaatshebben.

Heupers, Engelbert. *Bruiloften, feesten en dansen te Soest.* – *Neerlands Volksleven* 28 nr. 1–2 (1978) p. 32–43; 4 foto's.

Korte schets van huwelijk en bruiloftsviering in Soest in de vorige eeuw.

Heupers, Engelbert. *Het 'wrijvenvet', te Soest.* – *Neerlands Volksleven* 28 nr. 1–2 (1978) p. 84–87.

Beschrijving van een kraamvisite in Soest bij een boerengezin omstreeks de eeuwwisseling.

Honko, Lauri. *The role of fieldwork in tradition research.* – *Ethnologia Scandinavica* (1977) p. 75–90.

Tot het midden van de jaren '60 werden het verzamelen van volkskundig materiaal en het uitvoeren van een onderzoek als twee los van elkaar staande zaken beschouwd. Honko gaat na waardoor er sindsdien veranderingen zijn ontstaan. De nieuwe onderzoekstechnieken in de sociologie zijn daarbij van grote betekenis geweest. Toch is de invloed van de kulturele en de sociale antropologie door de grotere verwantschap in werkwijze belangrijker geweest. Bovendien werd in de periode 1965–1975 evenals in andere takken van wetenschap de behoefte aan interdisciplinaire samenwerking sterker gevoeld en werd begonnen tradities in een breder kader te plaatsen. Honko gaat in op de crises die de antropologie in het verleden doormaakte, analyseert een aantal antropologische studies over de methodologie van het veldwerk en bespreekt de houding die de onderzoeker moet aannemen. Vervolgens geven Wigdis Espeland (90–92), Jonas Frykman (92–96) en Birgitte Rørbye (96–97) enkele aanvullingen.

Horn, Katalin. *Motivationen und Funktionen der tödlichen Bedrohung in den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm.* – Schweiz. Archiv. f. Volksk. 74 nr. 1-2 (1978) p. 20-40.

In deze studie beperkt Horn zich tot de gruwelijkheden die de held overkomen in de Kinder- en Hausmärchen van de gebroeders Grimm. Volgens Röhrich worden ze alleen voor het effect gebruikt en hebben ze inhoudelijk geen betekenis. Volgens Horn hebben ze wel degelijk een functie in de opbouw van het verhaal. De gevaren die de held bedreigen zijn een afspiegeling van het menselijk ontwikkelingsproces.

Huisman, J. *Odin auf dem Holzweg, oder die Irrfahrt eines altgermanischen Zauberspruchs.* [In:] *Altgermanische Beiträge, Jan van Dam zum 80. Geburtstag gewidmet*, hrsg. v. Friedrich Maurer und Cola Minis. Amsterdam 1977, p. 1-9.

In zijn *Nederlandse Incantatieliteratuur* (1964) heeft Van Haver een bezweringsformule tegen verstuiking opgenomen waarin Odin wordt aangeroepen. De formule zou in 1912 door M. van de Velde zijn opgetekend. De tekst ontleent Van Haver aan Ter Laan. Huisman maakt aannemelijk dat het hier in werkelijkheid gaat om een vertaling van een Deense tekst die in 1843 door Thiele werd gepubliceerd en o.a. door Grimm werd overgenomen. Hij vermoedt dat een in Vlaanderen opgetekende variant van de spreuk, met St. Jozef in de hoofdrol, op dezelfde bron teruggaat en hij houdt het voor mogelijk dat de oorspronkelijke tekst hier door J.W. Wolf is ingevoerd. Omdat er meer aanwijzingen zijn dat Wolf vreemd materiaal gebruikte, dringt hij erop aan zijn bijdragen aan de Nederlandse volkskunde kritisch te bezien.

Jason, Heda. *Aspects of the fabulous in oral literature.* – Fabula 19 nr. 1-2 (1978) p. 14-31; 1 tabel.

In de volksletterkunde verschillen de niet-natuurlijke elementen, het fabuleuze, volgens Jason per genre. In de mythe zou het niet-natuurlijk element van creatieve aard zijn, in de sage van goddelijke aard (nader onder te verdelen in het mirakuleuze en het demonische), en in het sprookje is het wonderbaarlijk van aard. Van elk van deze kwaliteiten gaat Jason na, hoe ze zich in de genres manifesteren; daarbij maakt ze gebruik van de theorie van het numineuze van R. Otto (*The idea of the holy*. London 1957), die aan het heilige drie aspecten toekent: majestas, tremendum en fascinosum (resp. almacht, vrees en ontzag inboezemend, en aantrekkingskracht). Het ontbreken van het aspect tremendum in het sprookje zou een verklaring kunnen zijn voor het één-dimensionale karakter ervan, waardoor er geen kloof tussen de mens en de fabuleuze wereld kan ontstaan.

Jones, Laura. *Patchwork bedcovers.* – Ulster Folklife 24 (1978) p. 31-47; 6 ill., 3 tek.

In de negentiende eeuw werden in heel Ierland, in alle sociale groeperingen, door vrouwen thuis lappendekens gemaakt. Ze werden bij bepaalde gelegenheden ten geschenke gegeven, of verkocht. Het handwerk werd op scholen onderwezen. Vermoedelijk onder Engelse invloed verschijnen de eerste lappendekens aan het einde van de achttiende eeuw in het oosten van het land, in de hogere kringen, en verspreiden zich dan naar het westen. Maar misschien moet eerder gesproken worden van een herleving van een al oudere vorm van handwerk beoefend door de armen. Aan de hand van museumexemplaren worden de drie manieren om een lappendeken te maken beschreven, en enkele motieven. Ierse lappendekens hebben geen bijzondere kenmerken, behalve misschien de voorkeur voor de kleuren rood en wit.

Kalma, J.J. 'Bras' met de 'bras'. Over het oud-friese 'sydsulver'. – De vrije Fries 58 (1978) p. 30–34; 1 ill.

De zilveren gebruiksvoorwerpen die de Friese vrouw vroeger aan de linkerkant op haar rok droeg, en die eerst aan een riem, later met een zilveren haak aan de rokband bevestigd werden, konden van verschillende aard zijn (sleutels, schaar, naaldenkoker, eetgerei, huidkrabbertje, spiegeltje, reukdoosje e.d.). Ten onrechte heeft Scheltema (en zij die zich op hem baseerden) de opvatting doen ontstaan dat elke bras gelijk was aan de andere.

Kleinschmidt, Wolfgang. *Zur Innovation des weissen Brautkleides in kleinen sozialen Systemen.* – Rhein.-westf. Zs. f. Volksk. 23 nr. 1–4 (1977) p. 87–100; 1 tab., 1 graf.

Door middel van een mondelinge enquête onder 182 mensen, die in de periode 1935–1960 in het huwelijk zijn getreden, in twee sociaal verschillende gestructureerde dorpen in Duitsland (Rheinessen-Pfalz) poogt Kleinschmidt een indruk te krijgen van de verbreiding van de witte bruidsjurk. Hij komt tot de conclusie dat hoewel in één van de dorpen al in 1936 en 1938 een witte bruidsjurk werd gedragen, deze pas na de Tweede Wereldoorlog, en dan m.n. in de jaren vijftig in breder kring gemeengoed wordt. Na 1961 neemt de verbreiding niet langer toe.

Er zijn een aantal factoren die remmend op de verbreiding hebben gewerkt. Deze factoren zijn deels van economische aard (tijdens en na de Tweede Wereldoorlog bestond er gebrek aan goederen) en deels van morele aard (tijdens en na de Tweede Wereldoorlog rouwden velen om het verlies van familieleden en na de Tweede Wereldoorlog was de huwelijksleeftijd vrij hoog). Opvallend is dat vanaf het begin van de verbreiding de mening bestaat dat een zwangere bruid niet in het wit kan trouwen.

König, Wolfhilde von. *Österliche Gebrauchsgraphik.* – Volkskunst 1 nr. 2 (1978) p. 103–111; 14 ill.

Een verzameling prenten uit de 18e eeuw en ansichten, kinderprenten en reamedrukwerk uit de tweede helft van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw, vooral uit Duitsland, waarop het paasei of de paashaas voorkomen.

Korff, Gottfried. *Wohnalltag in der Eifel. Bemerkungen zur musealen Dokumentation bäuerlicher Wohnformen vor der Industrialisierung.* – Rhein. Jb. f. Volksk. 22 nr. 1 (1977) p. 103–124.

Er is een opvallend verschil tussen de (romantisch-idyllische) indruk die de bezoekers van het openluchtmuseum in Kommern van een dorp uit de Eifel mee naar huis nemen en de armoedige omstandigheden waarin de Eifelers in de vorige eeuw, blijkens beschrijvingen uit die tijd, leefden. Het vervangen van de huidige (romantiserende, esthetiserende) opstelling door één waarin armoe en ellende getoond worden, is geen oplossing, omdat die toestand weer niet kenmerkend is voor de periode van hoogconjunctuur die aan de negentiende eeuw voorafging en waarin de meeste van de in het museum aanwezige huizen gebouwd werden. De enige aanvaardbare oplossing is dat de bezoekers door begeleidende toelichting wordt uitgelegd wat de oorzaken van de verpaupering zijn geweest, welke de gevolgen waren, hoe de mensen zelf er een uitweg uit zochten en hoe die historische gebeurtenissen nog doorwerken in de tegenwoordige tijd.

Kramer, Dieter. *Literatur zur Kulturosoziologie der Arbeiter.* – Zs. f. Volksk. 71 nr. 1 (1975) p. 88–103.

Een overzicht van literatuur betreffende de sociaal-ekonomische positie en de kultuur van de arbeidersklasse waarin achtereenvolgens de uitgangspunten van deze literatuur, de autobiografieën van arbeiders, hun maatschappelijke positie en organisaties en hun kulturele verenigingen aan de orde komen.

Kretzenbacher, Leopold. *Kulturbedingungen und Funktionen der mittellichen Legende.* – Ethnologia Europaea 9 nr. 1 (1976) p. 53–63.

Kretzenbacher betoogt dat de middeleeuwse legende niet geheel uit de godsdienstige en kulturele situatie in de middeleeuwen verklaard kan worden, maar daarnaast in belangrijke mate het produkt is van de minder aan een bepaalde historische periode gebonden behoefte van de mens om Gods ingrijpen in deze wereld te laten zien en hem daarmee te eren.

Krins, Franz. *Beiträge zur Geschichte der Weihnachtskrippe in Westfalen bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts.* – Rhein.-westf. Zs. f. Volksk. 23 nr. 1–4 (1977) p. 279–301; 1 krt.

Voorlopig verslag van een onderzoek in kerkelijke archivalia en literatuur naar gegevens over het voorkomen van kerststallen in Westfalen. De gegevens zijn per plaats vermeld.

Küster, Christian L. *Gusseiserne Öfen und Ofenplatten im Altonaer Museum.* – Altonaer Museum in Hamburg. Jahrbuch 14–15 (1976–1977) p. 61–98; 26 ill.

Een catalogus van de 35 versierde gietijzeren kachels (zgn. Bilegger) en kachelplaten, uit de zestiende tot en met de twintigste eeuw, in het Altonaer Museum in Hamburg, voorafgegaan door een korte inleiding over de herkomst van de kachels, de verspreiding in Duitsland, de voor- en nadelen, de constructie, de brandstof en de reden waarom ze zo lang gebruikt werden en waarom ze verdwenen. O.a. om de warmte beter vast te houden en tegen het brandgevaar werden in de tweede helft van de achttiende en in de negentiende eeuw achter en onder de kachels beschilderde tegels uit Nederland aangebracht.

Kijlstra-Smit, L.A. *Het Friese costuum in de vorige eeuw.* – Nederlandse Historiën 12 nr. 4 (1978) p. 128–132; 5 ill.

Overzicht van het ontstaan en dragen van het Friese vrouwencostuum van het midden van de zestiende eeuw tot ca. 1880. Bevat een literaturopgave.

Laenen, M. *Het openluchtmuseum, verleden, heden, toekomst.* – Volkskunde 79 nr. 2–3 (1978) p. 129–156.

Het tijdschrift Volkskunde heeft een dubbelnummer gewijd aan het openluchtmuseum te Bokrijk dat in 1978 25 jaar bestond. Van de artikelen worden die van Zippelius en Theuwissen elders in deze rubriek aangekondigd. De overige zijn toegespitst op Bokrijk en behandelen ofwel de geschiedenis van het museum tegen de achtergrond van de algemene museumproblematiek, zoals het artikel van Laenen, of een speciaal aspect van het museum. Het omvangrijkst maar ook het moeilijkst toegankelijk is de bijdrage van de conservator M. Laenen die zoveel tegelijk zo wetenschappelijk en tegelijk zo actueel heeft willen zeggen dat hij onbegrijpelijk is geworden. De belangrijkste reden is, lijkt mij, dat hij wel kritiek heeft op de opvattingen van zijn voorganger J. Weyns en op

die van K.C. Peeters, van wie de ideeën voor een stadswijk in het museum afkomstig zijn, maar dat hij hen niet wil afvallen, waardoor zijn betoog een chaotische opeenvolging van halve standpunten wordt die weinig met elkaar te maken hebben. Zo ziet hij wel de noodzaak van achtergrondinformatie indien men wil voorkomen dat het museum een misleidend beeld van het verleden geeft, maar hij maakt zich anderzijds niet duidelijk los van de idee dat er een mystieke band is tussen de argeloze Vlaamse bezoeker en de voorwerpen uit het verleden die in het museum zijn bijeengebracht. Zo deinst hij niet terug voor experimenten, waarbij bezoekers worden uitgenodigd aan manifestaties en demonstraties deel te nemen en waarbij men zelfs schoolklassen een dag in het museum heeft laten leven om 'op een levendige en creatieve wijze te [...] ervaren wat het betekende te leven in een dergelijke omgeving'. Meer met de voeten op de grond staan de kleinere bijdragen van F. van Winkel (*Proeve tot karakterisering van het Antwerps burgerhuis in de periode 1450-1650*, p. 157-184), L. de Barsée (*Aantekeningen betreffende de huizinge eertijds genaamd 'Chuyse', Oude Koornmarkt nr. 26, te Antwerpen*, p. 185-198), L. Devliegher (*Vier Westvlaamse rosmolens in Bokrijk*, p. 199-205), J. Hiemeleers (*De kruidtuin in het openluchtmuseum*, p. 206-221) van Laenen zelf (*De houten gevel van de Melkmarkt 22 te Antwerpen*, p. 222-230 en *Het woonhuis van de hofstede 'Het Paddekot' in Abele*, p. 231-252) en van W. Ubrechts (*Een duiventil uit Eppegem overleeft te Bokrijk*, p. 261-268), maar die beperken zich dan ook voornamelijk tot de technische (in hoofdzaak bouwhistorische) bijzonderheden. Een bibliografie van publicaties over het museum van F. Sillis (p. 269-283) is daar nog aan toegevoegd.

- J.J.V.

Land of the millrats: folklore in the Calumet region. - Indiana folklore 10 nr. 2 (1977), hele nummer.

Voorlopig verslag van een onderzoek naar de stedelijke volkskunde in één van de meest geïndustrialiseerde gebieden van de staat Indiana (V.S.). Doel van het onderzoek was vooral materiaal te verzamelen: 1. over bepaalde stereotype denkbeelden over die streek, 2. over de volkskunde van de staalarbeiders, 3. over die van bepaalde etnische groepen, 4. die van de negers in Gary (stad ten zuidoosten van Chicago), en 5. over de volkskunde rond de misdaad. Het onderzoek werd uitgevoerd onder leiding van Dorson, die het tijdschriftnummer inleidt (97-106). Zijn studenten, die elk een eigen opdracht hadden gekregen, geven telkens een kort verslag van hun ervaringen tijdens het onderzoek. Zo geeft *Inta Gale Carpenter* een beeld van de organisatorische en administratieve werkzaamheden die verricht moesten worden om het project te coördineren (107-111). *Thomas Adler* gaat in op het gebruik van foto-, film- en bandapparatuur bij dit onderzoek (113-126). *Richard March* beschrijft hoe de Serven en Kroaten uit dit gebied hun eigen identiteit weten te behouden door middel van hun tamburitza-muziek (127-138). *Philip Brandt George* wijst op de rol die de traditie speelt in het streven naar behoud van de eigen identiteit in een grote stad en geeft de tekst van een aantal verhalen, voorzien van annotatie (139-148; 149-158). *Elena Bradunas* interviewde een groot aantal mensen uit Oost-Chicago over een plaatselijke zonderling, die al tientallen jaren in dat stadsdeel onder een brug leefde en over wie twee verhalen met verschillende varianten bestaan (159-163). *John Hasse* geeft een fotoreportage van het godsdienstig leven van de negerbevolking in Gary, gevolgd door een interview met een kerkelijk leider (165-181; 183-190). *Gilbert E. Cooley* geeft een beschrijving van het geloof in en de praktijken van wonderdokters en laat die volgen door een interview (191-200; 201-215). *Adrienne L. Seward* schetst het beeld dat de negers uit Gary van zichzelf en van hun stad hebben, met daarnaast als contrast de stereotype denkbeelden van de blanken hierover

(217-221; 223-228).

Tot de enorme hoeveelheid materiaal, die tijdens dit onderzoek in de vorm van foto's, geluidsbanden, videobanden, geluidsfilms, kranteknipsels e.d. ontstaan is, ziet *Richard M. Dorson* (97-106) twee toegangen die bij verder onderzoek meer inzicht in de stedelijke volkskunde kunnen geven: a. de persoonlijke ontboezeming, die op de band gezet is en waarin zowel iemands vertelkunst als zijn wereldvisie tot uitdrukking komen, en b. de feesten die een hele groep of gemeenschap aangaan en waarvan film- of fotoreportages zijn gemaakt. Hoe hij zich een dergelijk onderzoek voorstelt, werkt hij niet nader uit. Zijn uiteindelijk conclusie is dat de mogelijkheden voor veldwerk in dit gebied, en waarschijnlijk in alle stedelijke centra, onbeperkt zijn.

Leary, James P. *Fists and foul mouths. Fights and fight stories in contemporary rural American bars.* - *Journal of American Folklore* 89 nr. 351 (1976) p. 27-39.

In bars met een clientèle vooral uit de arbeidersklasse in kleine steden en op het platteland van de Verenigde Staten wordt in het weekend 's avonds dikwijls gevochten. Op grond van onderzoek in enkele van deze bars geeft de auteur een beschrijving van het min of meer vaste verloop en het theatrale karakter van deze vechtpartijen, waarin de toeschouwers met hun commentaar een belangrijke rol spelen. Worden er verhalen over deze gevechten verteld, dan laat het publiek zich evenmin onbetuigd. Van gevechten en verhalen worden enkele voorbeelden gegeven.

Lecouteux, Claude. *La structure des légendes mélusiniennes.* - *Annales* 33 nr. 2 (1978) p. 294-306; ill.

Le Goff heeft op basis van de structuuranalyse van Propp een schets gemaakt van de structuur van de Melusine-sagen. Lecouteux gaat dit punt voor punt na en vult die aan op grond van verhalen uit de middeleeuwse Franse en Duitse literatuur. Hij let bovendien op de verwantschap tussen de verhalen en stelt vast dat de verschillen te verklaren zijn uit culturele veranderingen met name uit de overgang van heidendom naar christendom.

Linden, R. van der. *Tatoeage alom en tatoeërders in Vlaanderen.* - *Oostvlaamse Zanten* 53 nr. 1 (1978), p. 2-17; ill.

Soorten tatoeage, beweegredenen, historische gegevens over tatoeage, enkele beroemde personen die getatoeëerd waren, enkele Vlaamse tatoeërders, de klantenkring, reclame van tatoeërders.

Lindow, John. *Rites of passage in Scandinavian legends.* - *Fabula* 19 nr. 1-2 (1978) p. 40-61.

Lindow meent dat bovennatuurlijke ervaringen van de mens, voorzover die in traditionele verhalen worden vastgelegd, zich bij voorkeur hechten aan overgangssituaties zoals geboorte, huwelijk en dood, tijdens welke de mens bijzonder kwetsbaar zou zijn.

Löffler, Peter. *Inventare. Historische Entwicklung und rechtliche Grundlagen.* - *Rhein.-westf. Zs. f. Volksk.* 23 nr. 1-4 (1977) p. 120-131.

Boedelbeschrijvingen zijn een belangrijke bron voor het historisch onderzoek naar de materiële cultuur. Löffler gaat voor elke soort inventaris (hij onderscheidt de nalaten-

schapsinventaris, de verballen van overdracht, de verkoop- of veilingprotokollen) na wat hun oorsprong, hun doel en hun waarde voor historisch onderzoek is.

Mahal, Günther. *Der Wundertraum vom Liebesglück.* – Zs. f. Volksk. 71 nr. 1 (1975) p. 64–78.

De laatste jaren staat in Duitsland de Schlager hoog genoteerd op de top-tien van de volksliedkunde. Het Zeitschrift für Volkskunde wijdt er in deze aflevering maar liefst twee bijdragen aan, beide afkomstig uit Tübingen (zie ook hiervoor: Bausinger, H.).

Günther Mahal behandelt in kort bestek enkele belangrijke aspecten van de naoorlogse Schlager: verspreiding via massamedia, ontlening van motieven, metaforen en structuur aan zowel volkslied als 'hoge' literatuur (waarbij cliché en plagiaat bepaald niet geschuwd worden) en daaraan gekoppeld het luisteren met een half oor van de consument. Voorts analyseert hij de massapsychologische aspecten van het sterrendom (image en personality), de wensprojecties van de fan en de affect-regulerende werking die de Schlager op hem heeft (het tijdsaspect is zo onbepaald en de thematiek zo vaag of irreëel dat de tekst aan elke denkbare wens of frustratie appelleert). Tenslotte verdedigt hij het bestaansrecht van de Schlager en waarschuwt hij voor een neerbuigende, vooringenomen instelling die het onderzoek naar deze liederen alleen maar schade berokkent.

Mahal heeft zijn artikel de ondertitel 'Vorläufiges zum deutschen Schlager nach 1945' meegegeven. Daarmee stelt hij zich zelf in de gelegenheid zijn onderwerp nogal vrijblijvend te behandelen; het resultaat is er dan ook naar: scherpe observaties van deelproblemen en ver-gaande eindconclusies worden afgewisseld met persoonlijke standpunten en open deuren. Mahal pikt de lekkerste krenten uit de pap en weet daarmee zeer smakelijk leesvoer te bereiden, rijkelijk gekruid met ironie. Het voorlopige karakter van het artikel in aanmerking genomen zou ik het nog wel willen slikken, ware het niet dat de schrijver voor zich zelf kennelijk allang weet wat de hoofdkenmerken van het fenomeen Schlager zijn, daar ook een min of meer systematische volgorde in de behandeling ervan op baseert, maar tegelijkertijd nalaat het systeem zelf aan de lezer uit te leggen. Daardoor wordt het verband tussen verschillende kenmerken niet gelegd, treden discrepanties en omissies in zijn betoog niet aan het licht en hoeven paradoxen niet verklaard te worden.

Het zou te ver voeren al mijn bedenkingen hier op te sommen, maar de belangrijkste wil ik toch noemen. Ten eerste geeft Mahal geen duidelijke en sluitende definitie van het begrip Schlager. Dat is een belangrijk gebrek omdat aan deze term op zijn minst twee totaal verschillende betekenissen gehecht kunnen worden:

- 1 – Een Schlager is elk lied dat in korte tijd grote populariteit verwerft; stylistische kenmerken blijven buiten beschouwing. In deze betekenis is de term voor de Tweede Wereldoorlog ook naar Nederland overgewaaid. Tegenwoordig spreken wij van een '(top-)hit'; in Duitsland bestaan beide termen nu naast elkaar. Of de populariteit van zo'n lied ook op een speciale wijze moet ontstaan (amusementsindustrie) en of het langere tijd bekend en gevraagd moet blijven, staat nog te bezien.
- 2 – Een Schlager is een lied dat aan bepaalde stylistische eisen voldoet; of het ook populair wordt, is niet van wezenlijk belang. In deze betekenis is de term tegenwoordig in Nederland in zwang, vooral als de tekst in het Duits is; bij producten van eigen bodem spreekt men vaker van smartlap of levenslied. In Duitsland heeft deze betekenisverandering ook plaatsgevonden, zij het in mindere mate.

Mahal nu somt een aantal eigenschappen op die nu eens bij de ene, dan weer bij de andere betekenis horen, doet geen enkele poging de twee definities tegen elkaar af te

zetten of met elkaar in overeenstemming te brengen, kiest vervolgens zijn weinige in extenso behandelde voorbeelden precies uit het gebied waar de betekenissen elkaar overlappen (én smartlap én top-hit), maar rekent in een onbewaakt ogenblik ineens ook 'Kino-Begleitmusik, Zwischentitel in Informations- und Verkehrsdienstsendungen, Animiermusik in Supermärkten' (67) tot zijn terrein. Dat achtergrond-, filmmuziek en 'halbes Hören auf die Nicht-Kunst' (66) in muzieksociologisch opzicht onverenigbaar lijken te zijn met een in de liedtekst gesuggereerde persoonlijke relatie tussen idool en fan ('eine Ich-Du-Beziehung'), met glamour en personality, signaleert Mahal niet. Hij probeert ook niet deze feiten te duiden als een schijntegenstelling, hoewel daarvoor beslist wel termen aanwezig zijn.

Hetzelfde geldt voor de met behulp van een zorgvuldig opgebouwd image gesuggererde, in het publiekelijk optreden ook bevestigde binding van het idool met groepen (de fans, de zaal, de oma's) i.p.v. individuen, terwijl volgens de liedteksten en in de ervaring van de aanbidders de relatie met de zanger juist erg persoonlijk is. Hoe verklaart Mahal dat? Hij stelt de vraag niet eens.

In het laatste hoofdstuk (*Revision der Kritik: wider den Topos der 'Schlagerseuche'* (76-78)) haalt Mahal een truc uit waar zelfs de knapste illusionist nog moeite mee zou hebben: hij presteert het om 2 x 180 graden om zijn as te draaien en desondanks in een andere dan zijn uitgangspositie als onderzoeker te eindigen.

Fase 1: Alle ironie en afstandelijkheid zijn ineens verdwenen en worden bestempeld als 'elitäre Mokerie'. Solidariteit wordt gepredikt met de liefhebbers van de Schlager, 'für viele Millionen eine der wenigen Begegnungsmöglichkeiten mit fiktionalen Texten, mit Literatur' (76). De *stylistische* verwantschap van de Schlager met volkslied en Biedermeierlyriek wordt aangevoerd om het *sociologische* element van commercie en kapitalisme in deze tak van de amusementsindustrie te bagatelliseren. Kwaliteitsverschillen nivelleert hij door een parallel te trekken tussen de utopie in de 'hoge' literatuur en de in de Schlager zo veelvuldig beschreven droomwerelden. Mahal was in het voorgaande hoofdstuk al tot de conclusie gekomen dat die paradijselijke toestanden bewust worden opgeroepen ter bevestiging van de maatschappelijke status-quo, als zoethoudertje dus. Het wil er bij mij toch niet goed in dat Thomas Morus en Rousseau in dezelfde categorie vallen als Udo Jürgens en Heintje.

Fase 2: Die arme mensen kunnen het toch ook niet helpen dat ze in de klauwen van die amusementsfabrikanten zijn gevallen? Als de samenleving steeds onoverzichtelijker wordt en de kerk steeds ongeloofwaardiger, is het toch logisch dat ze behoefte krijgen aan een gesimplificeerd wereldbeeld en dat ze hun eigen pseudo-kerk stichten in de vorm van fan-clubs waarin de zangers de rol van heiligen krijgen toebedeeld? Zeker, de Schlager-epidemie is een feit, maar 'wie beim harmlosen Husten genügt eine Therapie der leichten Hand: die Hörer nämlich erst zu Hörern zu machen, sie dazu zu bringen, aufmerksam Text und musikalische Verpackung wahrzunehmen, durch den Vergleich immer wieder variierte Grundschemata erkennen zu lernen, den unbewussten Protestcharakter dieser Lieder ins Bewusstsein zu heben.' (78)

De 'solidariteit' van Mahal met zijn 'zieken' doet me denken aan de missionaris die meende het vertrouwen van zijn pygmeeën te winnen door wilde oerwoudkreten te slaken en die zich ter bevordering van het wederzijds begrip binnen de bebouwde kom uitsluitend op de hurken voortbewoog. - C.A. Höweler.

March, Richard. zie: *Land of the millrats.*

Masser, Achim. *Zum Wandel in der deutschen Rufnamengebung. Ein Vorbericht.* – Beiträge zur Namenforschung 13 nr. 3 (1978) p. 341–357, 9 tab., 1 graf.

Voorlopig verslag van een zeer uitvoerig opgezet onderzoek naar de doopnamen in meer dan dertig parochies in Zuid-Tirol gedurende de periode 1880 tot heden. De namen die in de periode 1880–1900 het meest aan de kinderen gegeven werden zijn weliswaar na 1945 nog steeds het meest gebruikelijk, maar relatief komen ze veel minder vaak voor. Zo maakten de drie meest voorkomende jongensnamen tussen 1880–1900 ongeveer 44% uit van het totaal van de gegeven namen; na 1945 was dat nog slechts 12½%. Verder bleek dat vroeger de variatie groter was bij de jongensnamen, terwijl dit nu bij de meisjesnamen het geval is. Alle resultaten van het onderzoek zullen als Beiheft der Beiträge zur Namenforschung gepubliceerd worden.

McCaughan, Michael. *Irish vernacular boats and their European connections.* – Ulster Folklife 24 (1978) p. 1–22; 8 ill., 8 krt.

Aan de hand van gedateerde kaarten laat de auteur de verspreiding zien van de verschillende typen boten (met huiden, later met canvas beklede boten, uitgeholde boten en plankboten) in Ierland in de negentiende en twintigste eeuw. De oudste gegevens zijn afkomstig uit een in 1836 gehouden onderzoek voor een departementale commissie. Bij de plankboten komt de bouw volgens de schelpmethode vooral voor aan de noordoostkust. Dit kan verklaard worden uit de invoer van Noorse boten aan het begin van de 19e eeuw. In het westen en zuiden wordt vooral gewerkt met de skeletmethode. Hierin ziet de auteur een relict, in dit afgelegen gebied, van een zeer oude manier van bouwen, die los staat van de opkomst van de skeletbouw in Europa aan het einde van de vijftiende en het begin van de zestiende eeuw.

McGrady, Donald. Further notes on 'The scholar and his imaginary egg'. – Fabula 19 nr. 1–2 (1978) p. 114–120.

Bijdrage aan een discussie over oorsprong, verspreiding en interpretatie van het verhaal over de geleerde en zijn imaginaire ei (Mt J 1539.2). Lijst van alle bekende versies van het verhaal.

Molenaar, Klaas. *De fistelpot. Een geheim recept van een Westfriesse familie.* – West-Frieslands Oud en Nieuw 45 (1978) p. 70–80; 3 ill.

Opmerkingen, op basis van gesprekken met verschillende betrokkenen, over de fistel en het geneesmiddel daarvoor, de fistelpot, die vanaf ongeveer 1825 door leden van de familie Ursem, o.a. te Nibbixwoud, werd bereid, de afwijzende houding van de doktoren, en de verkoop in apotheken in Hoorn, die nog steeds doorgaat.

Morcos, Gamila. *Les contes folkloriques. Essai d'interprétation.* – Fabula 19 nr. 1–2 (1978) p. 1–13; 2 schema's.

Gamila Morcos werkt voor negen sprookjes van Germain Lemieux twee verschillende interpretatiemogelijkheden uit, namelijk de psycho-analytische en de antropologische. Bij de psycho-analytische interpretatie worden de verschillende fasen van het verhaal beschouwd als de verschillende stadia die een individu doorloopt in het ontwikkelingsproces dat tot psychische harmonie leidt. De antropologische interpretatie wil de verschillende verhaalfasen zien als stadia in iemands leven die naar een breuk leiden, namelijk de herschepping van de held tot een nieuw individu.

Niederer, Arnold. *Zur Ethnographie und Soziographie nichtverbaler Dimensionen der Kommunikation.* – Zs. f. Volksk. 71 nr. 1 (1975) p. 1–20.

Niederer beschrijft een aantal studies en de daarin gebruikte methoden over het gebruik en de betekenis van symbolische gebaren, gebaren en mimiek die de communicatie begeleiden en sturen, over de afstand die mensen tussen elkaar handhaven, over aanraken en contact via reuk, lichaamswarmte en smaak. Al deze nietverbale communicatievormen blijken etnisch, regionaal en sociaal verschillend te zijn.

Ó Catháin, Séamas. *Dáileadh roinnt scéalta de chuid AT 1699. Misunderstanding because of ignorance of a foreign language.* – Béaloideas 42–44 (1974–1976) p. 120–135.

Onder AT 1699 (misverstand als gevolg van de onbekendheid met een vreemde taal) vallen in Ierland minstens 40 verschillende soorten verhalen. Van enkele wordt onderzocht waar zij voorkomen en hoe hun verspreiding samenhangt met de grenzen van de verschillende Ierse dialecten. Engelse samenvatting.

Ó Danachair, Caoimhín. *Some marriage customs and their regional distribution.* – Béaloideas 42–44 (1974/1976) p. 136–175; 14 krt.

Kaarten met korte toelichtende tekst van 14 Ierse huwelijksgebruiken, zoals het lopen in een stoet naar de kerk, het gooien van geld, diverse vormen van het afscheid van bruid en bruidegom van de ongehuwde staat.

Ó Héalaí, Pádraig. *Moral values in Irish religious tales.* – Béaloideas 42–44 (1974/1976) p. 176–212.

Schets van de meest voorkomende deugden en ondeugden die in de Ierse religieuze volksverhalen tot uitdrukking worden gebracht, zoals hulp aan de naaste, harmonie in het gezin, leugen en bedrog, doodslag, onzedelijk gedrag, heiligschennis.

Ó hÓgáin, Dáithí. *'An é an tAm fós é?' Staidéar ar fhinscéal Barbarossa (Móitíf D 1960.2) in Éirinn.* – Béaloideas 42–44 (1974–1976) p. 213–308; 2 krt., 4 foto's.

Schrijver analyseert 52 Ierse versies van het verhaal over de betoverde held die terug zal keren om zijn volk te verlossen (Mt. D 1960.2). Het verhaal zou door de Noormannen naar Ierland zijn gebracht. Engelse samenvatting.

Oring, Elliott. *Three functions of folklore: traditional functionalism as explanation in folkloristics.* – Journal of American Folklore 89 nr. 351 (1976) p. 67–80; 2 tek.

Kenmerkend voor het functionalisme is het verklaren van sociaal-culturele verschijnselen vanuit de bijdrage die deze leveren aan de instandhouding van een sociaal systeem. Studies vanuit dit gezichtspunt hebben volgens Oring geleid tot uitspraken die echter geen verklaringen genoemd kunnen worden. Toch verwerpt hij het functionalisme niet. Wanneer alleen een interpretatie en geen verklaring nagestreefd wordt kan het functionalisme een hulpmiddel zijn bij het aanwijzen van de plaats die een verschijnsel inneemt in een groter geheel. In een volgend nummer van hetzelfde tijdschrift, 90 nr. 355 (1977) p. 68–77, zijn enkele kritische reacties op zijn artikel opgenomen.

Pedersen, Ragnar. *Ljåen – en gjenstandsanalyse.* – Norveg 17 (1975) p. 71–113; 14 foto's, 3 tab.

Pedersen probeert op grond van een analyse van 130 zeisen in de Noorse provincie Hedmarken te bepalen welke factoren de vorm van de zeis bepalen, m.n. de functies die in de vorm naar voren komen. Duitse samenvatting.

Pieske, Christa. *Wandschmuck des 19. und 20. Jahrhunderts: Andenken an Kommunion und Konfirmation.* – Rhein.-westf. Zs. f. Volksk. 22 nr. 1–4 (1976) p. 181–220; 23 nr. 1–4 (1977) p. 160–210; 16 ill.

Pieske behandelt een aantal aspecten van de sinds de tweede helft van de negentiende eeuw in zwang gekomen gedrukte prenten ter herinnering aan communie en belijdenis.

Het eerste artikel bevat gegevens over de ontwerpers, de uitgeverijen en de toegepaste druktechnieken. Vervolgens gaat Pieske in op de functie en verbreiding van het gebruik, de uitvoering van de prenten (traditionele tekst en afbeeldingen), de kritiek en de pogingen tot verandering vooral door konfessionele kunstverenigingen en tijdschriften.

Pohl, Walfried. *Das Haus als Mittel zur Repräsentation.* – Rhein. Jb. f. Volksk. 22 nr. 1 (1977) p. 29–48.

Statussymbolen kunnen dienen zowel om de macht van een enkeling zichtbaar te maken als om een maatschappelijke groep te onderscheiden van andere groepen. Als de grens tussen maatschappelijke groepen zo scherp is dat een vertegenwoordiger van een lagere groep niet de statussymbolen van een hogere groep mag overnemen, zelfs niet als hij daar financieel wel toe in staat is, ontstaat statusdwang. Het zeventiende- en achttiende-eeuwse Frankrijk is daar een voorbeeld van. Alleen adel en geestelijkheid moeten daar stand ophouden. Op zichzelf is zo'n situatie al een correctie op de theorie van de cultuurfixering, die de invoering en verspreiding van vernieuwingen enerzijds en het vasthouden aan traditionele vormen anderzijds koppelt aan de conjunctuur. Er zijn nog meer bezwaren tegen deze theorie ingebracht. De belangrijkste in dit verband zijn dat het vasthouden aan traditionele vormen niet noodzakelijk een gevolg van verarming is, maar ook een uiting van opkomend groepsbewustzijn bij lagere sociale groepen kan zijn, terwijl anderzijds het zich verwerven van statussymbolen in deze groepen, in tegenstelling tot de situatie bij de adel, een direct bewijs kon worden van individuele economische macht. Dat laatste ziet men bij de opkomende burgerij in de negentiende eeuw. Deze gaf het aanzien aan allerlei afgeleide bouwstijlen, die status moesten geven naar het voorbeeld van de adellijke huizen, en die men tenslotte ook bij de lagere sociale groepen vindt. Als reactie ontwikkelen zich dan in de woningbouw van de toplaag twee zelfstandige stijlen: de zg. nieuwe zakelijkheid en een stijl die aansloot bij de traditionele wijze van bouwen in de verschillende streken. In de lagere sociale groepen drongen die niet door, omdat de erachter liggende ideologie mensen die altijd functioneel hadden gewoond en nu zich daar juist tegen probeerden af te zetten, niet aansprak. In de twintigste eeuw ontwikkelt zich tenslotte een eenheidscultuur, waaraan iedereen in meerdere of mindere mate deelheeft, met als kern de middengroepen.

Prinsen, G.A. *Valkenswaardse schuttersgilden.* [In:] 'Weerderheem'. Uitgave onder eindredactie van P.J. Latjes, ter gelegenheid van het vijftienvintigjarig bestaan van de heemkundekring 'Weerderheem', aangesloten bij de stichting 'Brabants Heem'. Valkenswaard 1977, p. 65–74, 2 ill.

Beknopt overzicht van de geschiedenis van Valkenswaardse schuttersgilden.

Quaedvlieg, G. *Het concertleven te Maastricht in de negentiende eeuw.* – De Maasgouw 97 nr. 2-3 (1978) kol. 84-90.

In de eerste decennia van de 19e eeuw had Maastricht een bloeiend concertleven, zij het voor een geselecteerd publiek. Geleidelijk daalde het niveau echter en kregen de concerten meer het karakter van besloten gezelligheidsbijeenkomsten. Pas de oprichting van de stedelijke muziekschool in 1882 bracht hierin weer verandering.

Reeskamp, D.J. *De Gieterse boerderij.* – Bijdragen uit het land van IJssel en Vecht 1 (1977) p. 63-81.

Alvorens met een nauwkeurige beschrijving van de Gieterse boerderij te beginnen, waarvoor hij als voorbeeld vooral het gerestaureerde pand aan Binnepad 63 neemt, schetst de auteur de landschapontwikkeling in Noordwest-Overijssel en de ontwikkeling van de behuizing in dit veengebied. Hij wijst op de noodzaak meer en uitgebreider te documenteren en opmetingen te doen van de nu al zo schaarse oude boerderijen.

Reichardt, Rolf. *'Histoire des mentalités'. Eine neue Dimension der Socialgeschichte am Beispiel des französischen Ancien Régime.* – Intern. Archiv f. Sozialgesch. d. dtsh. Lit. 3 (1978) p. 130-166.

Reichardt schetst de recente ontwikkeling van de Franse mentaliteitsgeschiedenis en bespreekt achtereenvolgens de belangrijkste studies in de diverse disciplines die hiertoe hebben bijgedragen: historische demografie, historische godsdienstsociologie, onderwijsgeschiedenis, leatuuronderzoek, sociolinguïstiek en historische volkskunde (van deze laatste voornamelijk studies over de nationale feesten).

Röllin, Werner. *Lotto – Casinospel des 'kleinen Mannes'.* – Schweizer Volkskunde 68 nr. 3 (1978) p. 45-52.

Een beschrijving van verschillende aspecten van het lotto-spel (o.a. organisatie, verloop van het spel, sociale herkomst van de spelers, spelgedrag, bijgeloof) in het Zwitserse kanton Schwyz in 1977, voorafgegaan door een kort overzicht van bepalingen uit de zestiende-achttiende eeuw m.b.t. kansspelen en speelschulden.

Ruckhäberle, Hans-Joachim. *Bildung und Organisation. Zur Kultur der Handwerker und Arbeiter 1830-1914.* – Intern. Archiv. f. Sozialgesch. d. dtsh. Lit. 3 (1978) p. 191-207.

Een kritische bespreking van de belangrijkste recente Westduitse literatuur.

Schenda, Rudolf. *Sozialproblematischer Erwartungsraum und Autorenlenkung. Der Rezeptionsprozess des ideologiekonformen 'populären' Romans (Eugène Sue: Les Mystères de Paris, 1842/43).* – Zs. f. Volksk. 72 nr. 1 (1976) p. 62-73.

Aan de hand van de feuilleton *Les mystères de Paris* van Eugène Sue over arbeiders in de periode 1842/43 ten tijde van de Julimonarchie toont Schenda aan dat het van belang is bij de bestudering van de geschiedenis van de populariteit van een roman te kijken naar de ideeën en krachten die achter de totstandkoming en na het totstandkomen een rol hebben gespeeld. De roman van Sue is een voorbeeld van manipulatie van de auteur door milieu en critici: men leest dus niet de ideeën van Sue maar die van de burgerlijke klasse; conform hun normen werd er geschreven en de roman had dus een geruststellende en bevestigende functie. Hij schreef over arbeiders waar hij nog nooit contact mee had

gehad, de politieke belangen en behoeften, waar hij niets van wist, werden dan ook niet behandeld. De identificatiewaarde van zo'n roman voor arbeiders was dus zeer gering. Daarbij komt nog dat de arbeiders geen geld hadden om dergelijke producten te kopen en geen tijd hadden om het te lezen, zo ze lezen konden. Opmerkelijk is vervolgens dat de populariteit van Sue ook weer snel in haar tegendeel verkeerde door de veranderingen in het politieke klimaat omstreeks 1850 en dat ze zich daarna nooit weer heeft hersteld. Naar aanleiding van het voorgaande worden enkele vragen gesteld: welke historische voorwaarden zijn noodzakelijk om een roman die in de vergetelheid geraakt is opnieuw populair te maken; wat voor consumptieliteratuur kwam er na de julimonarchie; hoe vaak hebben de politieke omstandigheden bepaald dat een roman niet populair werd; hoe kan men de leesbehoeften en het verwachtingspatroon van een publiek dat met lezen begint omschrijven en wat zegt een begrip als esthetische ervaring met betrekking tot de leescultuur van de onderlaag. Op deze laatste vraag is geen antwoord te geven aan de hand van Schenda's voorbeeld. Pas na een reeks van dit soort onderzoeken kan men tot algemene uitspraken komen ten aanzien van de factoren die van invloed zijn op de populariteit van een roman.

Schlee, Ernst. *Der Durchgang durch die Welt. Zu einem Bild des Altonaer Museums.* – Altonaer Museum in Hamburg. Jahrbuch 14–15 (1976–1977) p. 17–60; 22 ill.

In het noorden van Duitsland, rond Bremen, Hamburg, Kiel, en ook in Denemarken, werden in de tweede helft van de achttiende eeuw schilderstukken gemaakt, waarschijnlijk deurstukken, met als thema de gang door de wereld: een jong stel gaat een door een cirkel omgrensd landschap binnen, waarin in het midden een schip, symbool van het leven, vaart en verlaat het als bejaard paar. Aan de hand van schilderijen, prenten en tekeningen, ook uit Nederland, laat de auteur zien hoe deze wijze van uitbeelden deel uitmaakt van een traditie in de beeldende kunst rond gelijksoortige motieven, die in de zestiende eeuw begint, haar hoogtepunt bereikt in de zeventiende en achttiende eeuw en doorwerkt tot in de negentiende en twintigste eeuw.

Schmeling, Hans-Georg. *Beispiele zum Wohnen und Arbeiten in drei Bergarbeiterdörfern des Oberwesterwaldes um 1900.* – Rhein. Jb. f. Volksk. 22 nr. 1 (1977) p. 125–150.

Als tegenhanger van een eerder verricht en gepubliceerd onderzoek in een aantal boerendorpen wordt in dit artikel aan de hand van vier gesprekken een beeld gegeven van de indeling en de inrichting van het woonhuis in drie mijnwerkersdorpen omstreeks 1900, teneinde zo een uitgangspunt te krijgen voor een vergelijking met de huidige situatie, na de grote veranderingen die sinds 1950 hebben plaatsgegrepen. De slotsom is dat de bijzondere sociale en economische omstandigheden duidelijke verschillen tot gevolg hebben gehad, vergeleken met de boerendorpen.

Scobie, Alex. *Strigiform witches in Roman and other cultures.* – Fabula 19 nr. 1–2 (1978) p. 74–101.

Uit de tweede eeuw na Chr. zijn enkele Romeinse verhalen overgeleverd over heksen die de vorm van een uil aannemen (Mt G 211.4.4). Dit motief is in Europa nauwelijks bekend. Omdat het verhaalmotief wel veelvuldig in de Spaanssprekende gebieden van Amerika voorkomt, onderzoekt Scobie of en in hoeverre dit daar een oorspronkelijk element is.

Seward, Adrienne L. zie: *Land of the millrats.*

Simeone, William E. *Fascists and folklorists in Italy.* – Journal of American Folklore 91 nr. 391 (1978) p. 543–557.

In 1929 kreeg het Italiaanse fascistische regime een greep op de volkskundige organisaties. De volkskunde diende voortaan de nationale eenheid te bevorderen en niet, zoals voorheen, de regionale verschillen in de Italiaanse cultuur te accentueren. Simeone schetst de fascistische invloed op de volkskundestudie tot 1943.

Sluijs, P. v. d. *Enkele kanttekeningen met betrekking tot de Bossche Rederijerskamers.* – Varia Historica Brabantica 6–7 (1978) p. 187–205.

Voor elk van de vijf Bossche rederijerskamers, een relatief groot aantal, geeft de auteur op grond van gepubliceerde archiefstukken (vooral stadsrekeningen) een indruk van de financiële steun van de overheid. O.a. uit de omvang hiervan komt een rangorde in de kamers naar voren, waarin Moyses Doorn de eerste plaats innam. Na een overzicht van de belangrijkste activiteiten van de kamers (het opvoeren van toneelstukken o.a. bij kerkelijke feesten en het inhalen van de meiboom) laat de auteur, mede aan de hand van enkele stukken, zien hoezeer de overheid greep had op de kamers en welk belang zij daarbij had (het verdrijven van verveling en daardoor het verzekeren van rust en orde). Deze overheidsinvloed heeft mede bijgedragen tot het verdwijnen van de kamers, vooral toen leden verdacht werden van belangstelling voor de Hervorming, en later toen Brabant generaliteitsland werd na de verovering van Den Bosch in 1629.

Sønju, Gerd Aarsland. *Spørrelistematerialet som etnologisk kilde – en kritisk vurdering.* – Norveg 19 (1976) p. 117–136.

Sønju bespreekt de problemen die zich voordoen bij de verwerking van vragenlijstmateriaal van het Norsk Etnologisk Gransking dat sedert dertig jaar gegevens verzamelt over traditionele verschijnselen in het dagelijks leven. Engelse samenvatting.

Swang, Anne. *Trekk fra norsk sagnforskning.* – Norveg 17 (1975) p. 53–69.

Swang behandelt de probleemstellingen en interpretaties van een aantal Noorse sagenonderzoekers: Faye, Asbjørnsen, Christiansen, Solheim, Liestøl, Bø, Alver en Hodne. Engelse samenvatting.

Theuwissen, J. *Het haargereedschap in Vlaams-België.* – Volkskunde 79 nr. 2–3 (1978) p. 253–260, 2 krt.

Aan de hand van vragenlijstgegevens wordt de regionale verspreiding vastgesteld van gereedschap voor het haren van zeisen. Theuwissen onderscheidt drie typen haarhamers en twee typen haarkruinen, een met een platte en een met een scherp toelopende (bolle) bovenkant. De laatstgenoemde zou in de laatste helft van de 19e eeuw door seizoenarbeiders uit het zuiden zijn ingevoerd. Aan de tekst zijn twee verspreidingskaartjes toegevoegd.

Tobiassen, Anna Helene. *Den biografiske metode.* – Norveg 17 (1975) p. 39–51.

De in de etnografie gebruikte biografische methode kent twee vormen: 1. de verzameling en analyse van enquêtes/interviews waaruit verkorte levensverhalen van bepaalde groepen geselecteerd worden met het doel daaruit algemene conclusies over sociale processen te trekken. Deze vorm is in Skandinavië veelvuldig toegepast. 2. een gegeneraliseerde (dus geen echte) biografie waaruit men een gemiddeld en typisch

gedragsspatroon van een groep mensen leert kennen.

Enkele schrijvers (Bull, Kluckhohn, Dollard) hebben het aan de biografische methode verbonden probleem van de verifikatie en representativiteit aan de orde gesteld. Engelse samenvatting.

Tolksdorf, Ulrich. *Strukturalistische Nahrungsforschung. Versuch eines generellen Ansatzes.* – *Ethnologia Europaea* 9 nr. 1 (1976) p. 64–85, 1 schema.

Een poging tot samenvatting van de theoretische beschouwingen die in de afgelopen tien jaar van volkskundige zijde over de voeding zijn verschenen, en tot het opstellen van een schematisch model voor verder onderzoek. De schrijver legt daarbij de nadruk op de sociale aspecten. Zowel de keuze van het voedsel als de wijze waarop het wordt toe bereid, worden medebepaald door de situatie waarin het wordt gebruikt, terwijl die situatie weer vervlochten is met het sociale systeem als geheel. Dat laatste betekent niet dat er een direct, oorzakelijk verband zou zijn tussen veranderingen in voeding en voedingsgewoonten enerzijds en maatschappelijke veranderingen anderzijds (het weerspiegelingmodel uit de marxistische cultuurtheorie). De wijze waarop men zich voedt, is immers tevens historisch bepaald. Voeding en voedingsgewoonten vormen daardoor een min of meer zelfstandig systeem, dat vervlochten is met het sociale systeem waarbinnen ze hun rol spelen. Het snijpunt van beide systemen is de maaltijd, die in het model van Tolksdorf centraal staat. De vier elementen waaruit de maaltijd is opgebouwd (grosfweg te karakteriseren met: wat, hoe, wanneer en waar) laten zich min of meer zelfstandig beschouwen omdat ze ieder voor zich een eigen cultureel gewicht kunnen hebben, maar essentieel is de onderlinge samenhang. Tenslotte behandelt hij nog situaties binnen twee groepen (kinderen en zwangere vrouwen) die het systeemkarakter van de voeding schijnbaar doorkruisen en hij wijst met nadruk op de noodzaak van synchronisch onderzoek, in tegenstelling tot het veelal diachronisch opgezette onderzoek dat tot nu toe werd verricht. Diachronisch onderzoek moet naar zijn mening stoeien op een aantal synchrone beschrijvingen.

Tolksdorf stuurde dit artikel rond met het verzoek zijn ideeën te critiseren. De acht commentaren die hij ontving, zijn meteen achter zijn bijdrage gedrukt. De kritiek van *Hermann Bausinger* richt zich vooral tegen de plaats van de sociale aspecten in Tolksdorfs model van de maaltijd. De vraag *wie* bij de maaltijd betrokken is, wordt niet expliciet gesteld, omdat de sociale aspecten aan het model voorafgaan; daarmee kan het model echter alleen maar toegepast worden op uniforme groepen. Verder leiden Tolksdorfs eenzijdige structuralistische benadering en zijn bezwaar tegen een weerspiegelingmodel (dat hij veel te beperkt interpreteert) alleen tot de ontdekking van tegenwoordige functies van voedingselementen, met voorbijgaan aan vroegere, sindsdien veranderde functies ervan (86–88). *Helge Gerndt* weegt de waarde van Tolksdorfs zienswijze ten aanzien van de voeding (zijn denken in modellen, zijn opvatting over systemen e.d.) af aan hun belang voor de cultuuranalyse in het algemeen. Tolksdorf heeft naar zijn mening baanbrekend werk verricht (89–99). Uit een vijftal losse opmerkingen die *Konrad Köstlin* maakt, spreekt onbehagen over Tolksdorfs structuralistische aanpak, diens begrippenapparaat en geringe aandacht voor historische verdieping (99–101). Omdat de maaltijd uit meer dan één gerecht kan bestaan, vraagt *Max Matter* zich af of de betekenis van elk gerecht niet beter uitgedrukt werd, als niet de maaltijd als uitgangspunt van het voedingsmodel was gekozen, maar de opeenvolging van de gerechten. Hij meent dat een structuralistische benadering het veranderingsproces in de voeding onvoldoende verklaart. Verder is de relatie tussen waarneembare feiten, model en theorie hem bij Tolksdorf niet duidelijk geworden. Hij betreurt het

gebrek aan belangstelling voor de mens in het model, maar juicht het toe, dat de nadruk op het eten en drinken gelegd wordt in plaats van op de gerechten en de dranken (102-105). Evenals Bausinger keren *Arnold Niederer en Regula Egli-Frey* zich tegen Tolksdorfs afwijzing van het weerspiegelingsmodel; vooral in pre-industriële samenlevingen is er immers een duidelijk verband tussen wat men eet en wat men produceert. Ze oefenen verder kritiek uit op Tolksdorfs voorkeur voor binaire opposities, omdat ze menen dat culturele zaken zich meestal niet zo simpel tot twee tegengestelde mogelijkheden laten beperken (105-108). Ook *S.A. Tokarev* wijst de binaire opposities af en betreurt het ontbreken van de mens als middelpunt van onderzoek in Tolksdorfs beschouwingwijze (108-111). *Ingeborg Weber-Kellermann* vindt een aanleiding in Tolksdorfs artikel om te pleiten voor de toepassing van de structuralistische interpretatiemethode bij etnologisch materiaal. Zonder nader op het artikel van Tolksdorf in te gaan, geeft ze in oppositieparen enkele voorlopige uitwerkingen van een door haar uitgevoerd onderzoek naar de voedingssituatie in een meertalig dorp in Zuid-Hongarije (111-114). *Roger L. Welsh* beschouwt Tolksdorfs voorstellen voor toekomstig etnologisch voedingsonderzoek als drogredenen: door middel van reductie tot patronen wordt tegenwoordig maar al te vaak een oplossing voor elk probleem gesuggereerd (114-118).

In een nawoord weerlegt *Tolksdorf* een aantal bezwaren. Zo stelt hij bijvoorbeeld dat een identificatie van de structuralistische methode met a-historiciteit onjuist is. Synchronisch en diachronisch onderzoek eisen elk een eigen methode; daarom is zijn model uitsluitend geschikt voor een beschrijving van de samenhang in het voedingssysteem van een bepaald moment. Pas als niet aangegeven zou worden hoe cultuurverandering bestudeerd moet worden, zou het verwijt terecht zijn. Ook meent hij dat de mens, die in zijn model geen afzonderlijke plaats gekregen heeft, voldoende centraal in het onderzoek staat, en wel wanneer er gevraagd wordt naar motivatiestrategieën, normensystemen, bepalingen van de situatie e.d. Verder geeft hij toe dat hij het weerspiegelingsmodel tekort heeft gedaan in zijn ijver de mogelijkheden van de structuralistische methode te demonstreren (118-122).

Tränkle, Margret. *Wohnung und wohnen. Abriss über wohnsoziologische Fragestellungen.* - Rhein. Jb. f. Volksk. 22 nr. 1 (1977) p. 9-28.

Met de inrichting en aankleding van de woning worden lichamelijke, geestelijke en sociale behoeften bevredigd. Hoewel het ogenschijnlijk een zuiver persoonlijke aangelegenheid is, hebben de onmiddellijke omgeving, de maatschappij en de eigen cultuur grote invloed op de keuzen die gedaan worden. De schrijfster geeft een overzicht van de invloeden, waarbij ze onderscheid maakt tussen de reacties daarop van mensen uit de middenklasse en uit lagere sociale groepen. Ze is van mening dat het voor mensen van belang is dat ze inzicht krijgen in deze invloeden om vrijer te zijn in hun keuze en pleit ervoor dat het als onderdeel van een vak maatschappijleer op school onderwezen wordt.

Vannoppen, Henri. *De streekdrachten in het aloude hertogdom Brabant (1ste deel).* - De Brabantse Folklore nr. 217 (1978) p. 31-105; talrijke ill.

Een overzicht van de kleding in de Vlaamse provincies Brabant en Antwerpen, vooral uit de negentiende en twintigste eeuw. Dit eerste deel van de studie heeft vijf paragrafen: definitie; bronnen; beroepen, instrumenten en materiaal in verband met de vervaardiging van kleding; de algemene indeling van de kleding (mannen-, vrouwen-, kinder- en beroeps-); de mannenkleding (met vele onderverdelingen).

Viires, Ants. *On the methods of studying the material culture of European peoples.* – *Ethnologia Europaea* 9 nr. 1 (1976) p. 35–42.

Viires is van mening dat theorie en methoden van de Europese etnologie nog veel te wensen overlaten. In zijn analyse beperkt hij zich tot de opkomst, de huidige stand en de problemen van de materiële volkskultuur. Hij pleit voor een discussie (in de vorm van een Europese conferentie) over de onderzoeksmethoden van het vak en wijst voor de ontwikkeling van theoretische concepties op het belang van systematische overzichten van gereedschappen en gebruiksvoorwerpen uit ieder land die geschreven zijn in de belangrijkste Europese talen. In deze overzichten moeten alle essentiële aspecten van een voorwerp behandeld worden, zoals typologie, functie, verspreiding, terminologie en tijd waarin het betreffend voorwerp voorkwam.

Vos, J.G. *De bijlslag.* – *Jb. Achterhoek en Liemers* 1 (1978) p. 104–105; 1 ill.

Vos geeft naar aanleiding van de bestaande verklaringen (Heuvel, Plegt en Odink) van de betekenis van de bijlslagen in het gebintswerk van boerderijen aanvullingen, nl. dat na het houthakken de bijl in de stijl geslagen werd om hem niet te vergeten en om de bijl buiten bereik van kinderen te houden.

Waser, Erika. *Ueberlegungen zum Tübinger Gogen-Witz.* – *Tübinger Korrespondenzblatt* nr. 18 (1978) p. 9–15.

Beschrijving van de twintigste-eeuwse Gogenwitz uit Tübingen als voorbeeld van zelfspot waarbij de critiek op de eigen bevoorrechte groep in de mond wordt gelegd van de gewone man ('der Gog'), en tevens als kristallisatiepunt voor motieven uit het traditionele anecdotenbestand.

Weber-Kellermann, Ingeborg. *Die Familie auf dem Lande in der Zeit zwischen 'Bauernbefreiung' und Industrialisierung.* – *Zs. f. Agrargeschichte und Agrarsoziologie* 26 nr. 1 (1978) p. 66–76.

De gesloten gezinsstructuur in de landbouw in de voor-industriële periode wordt met de komst van de dorsmachine en de groep mensen die hem bediende doorbroken.

Young, Frank W. *Folktales and social structure. A comparison of three analyses of the star-husband tale.* – *Journal of American Folklore* 91 nr. 360 (1978) p. 691–699.

Met als uitgangspunt het verhaal van de twee meisjes die met een ster trouwen maar weer naar de aarde terugkeren, bekend bij Indianen in Noord-Amerika, bespreekt Young drie theorieën over de betrekking tussen het volksverhaal en de sociale structuur van de gemeenschap waarin het verhaal verteld wordt. Guy E. Swanson ziet in het verhaal een directe afspiegeling van de sociale structuur, terwijl Claude Lévi-Strauss stelt dat het verhaal juist een omgekeerd beeld geeft van de sociale werkelijkheid. Young zelf ziet in zowel de sociale structuur als in het verhaal uitdrukkingen van menselijke behoeften, waarbij hij o.a. denkt aan solidariteit en de behoefte zich van elkaar te onderscheiden. Deze drie theorieën beoordelend op hun bijdrage tot verder en meer systematisch onderzoek, meent Young dat de benadering van Lévi-Strauss te weinig hulp biedt, en dat de theorieën van Swanson en hemzelf verder uitgewerkt moeten worden. Wat Young daarbij voor ogen staat, een empirisch en statistisch onderzoek dat verschillende gemeenschappen omvat, geeft hij in het kort aan.

Zippelius, Adelhart. *Zur notwendigen Selbstkritik der Freilichtmuseen.* – Volkskunde 79 nr. 2-3 (1978) p. 119-124.

Het materiaal dat in een openluchtmuseum staat kan leiden tot een vertekend beeld van de werkelijkheid. Zippelius meent dat het daarom noodzakelijk is om de bezoeker aanvullende informatie te geven waardoor hij verband gaat zien tussen het verleden en het heden en hij gewapend wordt tegen de verleiding om het verleden idyllisch te zien.

Zonabend, Françoise. *La parenté baptismale à Minot (Côte-d'Or).* – Annales 33 nr. 3 (1978) p. 656-676; 2 ill., 7 schema's.

Na een overzicht, op grond van mondelinge en schriftelijke bronnen, van de verschillende gebruiken, en de veranderingen daarin, rond het peetouderschap in het dorp Minot in het noorden van Bourgondië, gaat de auteur uitvoerig in op de keuze van de peetouders en de naamgeving aan het petekind. Vroeger koos men de grootouders, die ook hun voornaam aan hun petekind gaven. In dit laatste gebruik is weinig verandering gekomen, maar als peetouders genieten nu ooms en tantes en vooral neven en nichten de voorkeur. Dit zou o.a. verklaard kunnen worden uit de behoefte, nu familieleden geografisch ver uit elkaar wonen, een groep van mensen met eenzelfde sociale en culturele achtergrond te vormen, waarin het onderlinge huwelijk vergemakkelijkt wordt.